

SZOMBATHY BÁLINT

„A művészet ott van, ahol a művész tartózkodik”

A Mykolárium költészet napi megnyitójára

„Mi lett volna, ha” felvetésekkel kell elővezetnem a mára adott magasztos témát. Hogy miért ezzel, majd elmondom, de úgylát rájönnek, mi lehet ennek az oka. Tehát mi lett volna, ha a dadaista forradalom párizsi vezéralakja, Tristan Tzara visszavágyik származásának színhelyére, a romániai Moinești-be; a világot bejárta Moholy-Nagy László Amerikából visszatelepül Bácsborsódra; a pesti és bécsi harcokban edzett Kassák visszamegy szülőhelyére, Érsekújvárra; a Párizst megjárt Tamkó Sirató Károly visszautazik Újvidékre; vajon mi történne, ha Nagy Pál eladná párizsi lakását, és visszaköltözne Salgótarjánba, Papp Tibor pedig Tokajba; vagy ha jómagam fognám a sátorfámat, és vennék magamnak egy utolsó mentsvárat szülőfalumban, a bácskai Pacséren?

Mi lett volna, és mi lenne, ha az ilyen irányú mozgás fizikailag is visszasejtesíti a nagy avantgárd korpuszt a központok irányából, ahol már mindenki kipallérozódott, a kis közösségek, a hátszág felé, ahol még ugyancsak elkel a tudás, a tapasztalat és a költői szó, mert nincsenek egyetemek, galériák, színházak és egyéb szellemi góccok. Mi lenne, ha a felsorolt és ezen túl a feltételezett helységekből működne egy-egy olyan kis szellemi és spirituális sejttelep, mint amelyet Németh Péter álmodott választott szülőföldje, faluja, Vámosmikola számára, művészi toldaléknévként felvéve annak elnevezését is.

A cordobai származású Manuel Benítez Pérez hírneves matadort csak El Cordobésként ismerjük, a brasói Halász Gyula, világhírű fotográfus, Brassaiaként vonult be a történelembe, és hát Moholy-Nagy is csak Nagy Lászlóként lett anyakönyvezve, mint ahogyan Németh Péter Mikola is Németh Péterként. Ma viszont a művészvilág már inkább csak Mikolaként hivatkozik az alakjára. A két Mikola-fogalom immáron ennek a szellemi hajléknak és otthonnak, a Mykoláriumnak a felemelésével teljes mértékben összeforrottnak tekinthető.

Egy élet elindult ebből az isten háta mögötti kis faluból, bő negyvenöt évvel ezelőtt, hogy bejárja a maga, még most is kerekedő pályáját, megtegye a maga velejáró és kevésbé kötelező köreit, átverekedje magát a sors elébe vetett akadályain, s felvértezze önmaga magát a magasabb szférákban kijelölhető célért. Az önmegvalósítás iskolájának is nevezhetnénk ezt az emberi pályát, amelynek alakítója nem zárkózott be a maga egyediségébe, hanem a kollektív tetre esküdött fel, ezzel együtt pedig egy nem tipikus emberi-művészeti modellre is. A korai magyar avantgárd élen járó egyéniségeinek, majd a II. világháború utáni újavantgárd korifeusainak kitaposott útján elindulva, az ifjú tettek felesküdt Németh Péter

Mikola első feladatainak egyike a közösségteremtés volt. Kassák és köre, valamint a Magyar Műhely adta az erőt és az elszántságot, ahhoz az emberfeletti vállaláshoz, hogy a még nem egészen szabad levegőjű '80-as években másodmagával feszítvált szervezzen egy Duna-parti kisvárosban, Görög templom nevű kiállítótermében, amely mindezek előtt semmilyen hasonlót nem tapasztalt, semmilyen hasonlóval nem találkozott.

Ebből a történelmi fontosságú szerveződésből a későbbiekben egy egész mozgalom terebélyesedett, amely – elvesztve feje fölül az állandó intézményi ernyőket – regionális programot dolgozott ki, megcélozva a kistérség arra felszentelt földrajzi pontjait. Az E(x)kspanzió egy képlékeny, mondhatnánk nomád létformát vett fel, hiszen mozgatói felismerték és szó szerint értelmezték Robert Filliou szállóigéjét: „a művészet ott van, ahol a művész tartózkodik”. Vagyis, a művészetet nemcsak az arra kijelölt állami rezervátumokban kell keresni, hanem az élet szabadságával körülhatárolt emberi mozgástérben, annak totalitásában, legyen az egy pajta, egy istálló, egy vasúti peron vagy egy kocsmá. Ennek a mozgalomnak a fő animátora és szellemi irányítója Németh Péter Mikola és segítője, művészettörténész felesége, Köpöczi Rózsa lett; mozgatórugója pedig a tágabb értelemben vett családi és baráti közösség, amelyben aztán minden oda csatlakozó ember családtagnak érezhette magát. Ahogyan most is annak érezheti.

A kollektív tudatra gyakorolt erő kifejtésével párhuzamosan bontakozott ki Mikola alkotói tevékenysége is, amelynek összegzésére az idén januárban került sor *Magyar skíz* címmel a budapesti Magyar Műhely Galériában, s melyet ezúttal itt láttamozhatunk a Mykolárium tetőzete alatt. Az ekszpanziós rendezvények látogatói már tudják, hogy a líraisággal áthatott nyelvi szerkezetek és a képversek valójában drámai partitúrákként működnek a szerző liturgikus ihletésű előadásain, átvive az írott szó és a képi megjelenítés állapotát a hanginterpretáció cselekvéssel áthatott, összetett tartományába. A passiószerű drámai szituációkat alkalmanként lélekemelő éneketek erősítik, beteljesítve a költészet ősi küldetését, az élő beszédhasználatot, a száj útján történő áthagyományozást. Amikor a mai napon – a költészet hivatalos napján – ezek a rigmusok megszólalnak, nem lehet kétségünk afelől, hogy az ősi táltos archetípusának a megszemélyesítése valósul meg szemünk láttára, aki megteremti a mágiát, a szent varázslatot, amelyben feloldódva egy pillanatra megérezhetjük isten szeretetét.

Budapest, 2015. április 11.